

**UCHWAŁA NR XXIII/151/20
RADY MIEJSKIEJ W RAJGRODZIE**

z dnia 27 sierpnia 2020 r.

**w sprawie przyjęcia Raportu z wykonania Programu Ochrony Środowiska na lata 2015-2018
z perspektywą na lata 2019-2022 dla Gminy Rajgród za lata 2017 - 2018**

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2020 r. poz. 713 z późn. zm.), w związku z art.18 ust. 2 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2020 r. poz. 1219) uchwała się, co następuje:

§ 1.

Przyjmuje się „Raport z wykonania Programu Ochrony Środowiska na lata 2015-2018 z perspektywą na lata 2019-2022 dla Gminy Rajgród za lata 2017 - 2018”, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

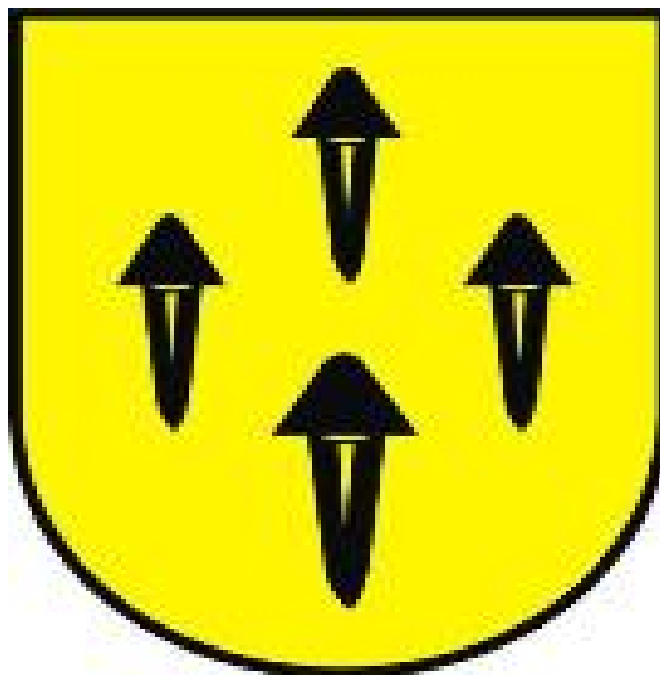
§ 2.

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady Miejskiej

Marek Bućko

Raport z wykonania
Programu Ochrony Środowiska
na lata 2015 – 2018 z perspektywą na lata 2019 - 2022
dla Gminy Rajgród
za lata 2017-2018

Gmina Rajgród
ul. Warszawska 32
19-206 Rajgród

SPIS TREŚCI

1. WPROWADZENIE.....	3
1.1. Podstawa prawna sporządzenia sprawozdania.....	3
1.2. Charakterystyka Gminy Rajgród.....	4
II. ZMIANA STANU ŚRODOWISKA	6
2.1 Ochrona wód powierzchniowych i podziemnych.....	6
2.2. Ochrona klimatu i jakości powietrza.....	11
2.3. Ochrona przed hałasem.....	13
III. Walory przyrodnicze – formy ochrony przyrody.....	13
IV. Gospodarka odpadami.....	23
V. Stan i ocena wykonania zadań wynikających z gminnego programu ochrony środowiska.....	26
VI. Podsumowanie.....	32
VII. Spis tabel i rycin.....	33

1. WPROWADZENIE

1.1. Podstawa prawna sporządzenia sprawozdania

Niniejszy Raport powstał w celu oceny stopnia realizacji zadań zapisanych w *Programie Ochrony Środowiska na lata 2015 - 2018 z perspektywą na lata 2019 – 2022 dla Gminy Rajgród*, uchwalonym dnia 6 lutego 2015 r. przez Radę Miejską w Rajgrodzie, Uchwałą nr IV/24/15.

Ww. Program określa cele ekologiczne, harmonogram działań jak również źródła finansowania niezbędne do osiągnięcia postawionych przez Gminę celów.

Obowiązek sporządzania raportu co 2 lata wynika z art. 18 ust. 2 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (t.j. Dz. U. z 2020 poz. 1219). Sporządzony raport przedstawia się radzie gminy.

Niniejszy dokument raportowaniem obejmuje lata 2017-2018.

1.2. Charakterystyka Gminy Rajgród

Gmina Rajgród leży w północno – wschodniej części Polski, w województwie podlaskim, powiecie grajewskim (poniżej rys.)

Gmina Rajgród graniczy z:

- Gminą Grajewo (powiat grajewski, woj. podlskie),
- Gminą Goniądz (powiat moniecki, woj. podlskie),
- Gminą Bargłów Kościelny (powiat augustowski, woj. podlskie),
- Gminą Kalinowo (powiat ełcki, woj. warmińsko mazurskie),
- Gminą Prostki (powiat ełcki, woj. warmińsko – mazurskie).

Rycina 1 Położenie Gminy Rajgród na tle powiatu grajewskiego.

Źródło: www.osp.org.pl

Gmina Rajgród jest gminą miejsko - wiejską.

Powierzchnia gminy wynosi 207 km², w tym 5879 ha stanowią lasy, a 1254 ha – wody.

W skład Gminy Rajgród wchodzi następujące sołectwa (30):

Belda, Biebrza, Bukowo, Czarna Wieś, Ciszewo, Danowo, Karczewo, Kołaki, Kosyły, Kosówka, Kozłówka, Kuligi, Łazarze, Miecze, Orzechówka, Pieńczykowo, Pieńczykówek, Przestrzele, Rybczyzna, Rydzewo, Skrodzkie, Sołki, Stoczek, Turczyn, Wojdy, Woźnawieś I, Woźnawieś II Wólka Mała, Wólka Piotrowska.

Tabela 1 Wybrane dane statystyczne

Wybrane dane statystyczne	2017	2018
ludność	5272	5264
Ludność na 1 km ²	25	25
Dochody ogółem budżetu gminy na 1 mieszkańca w zł	5759	5497
Wydatki ogółem budżetu gminy na 1 mieszkańca w zł	5791	6332
Ludność w % ogółu ludności – korzystająca z instalacji:		
- wodociągowej	59,5	60,9
- kanalizacyjnej	28,3	28,5

Tabela źródło: bialystok.stat.gov.pl

II. ZMIANA STANU ŚRODOWISKA

2.1. Ochrona wód powierzchniowych i podziemnych

Głównym zbiornikiem wód powierzchniowych Gminy jest **Jeziro Rajgrodzkie**, które leży na terenie Pojezierza Ełckiego w większości w powiecie grajewskim w granicach miasta Rajgród. Natomiast dwie północne zatoki o nazwach, *Przepiórka* oraz Jeziro Stackie leżą w gminie Kalinowo w powiecie ełckim w woj. warmińsko-mazurskim.

Jeziro to jest rozczłonkowane: północno-wschodnia odnoga jeziora to jeziro Przepiórka, zaś zachodnia Jeziro Stackie, południową jezioro Czarnowiejskie. Brzegi jeziora są wysokie, miejscami zalesione.

Jeziro Rajgrodzkie jest zbiornikiem rynnowym o powierzchni 15,1 km², średniej głębokości 25 m, a maksymalnej 52 m. Ma silnie rozwiniętą linię brzegową ok.56 km długości.

Z jeziora Rajgrodzkiego wypływa rzeka Jegrznia, dalej woda płynie przez Jeziro Dręstwo, a następnie Kanałem Woźnawiejskim spływa do torfowiska Czerwonego Bagna, rezerwatu ścisłego na terenie Biebrzańskiego Parku Narodowego.

Lasy sosnowe występujące nad południową odnogą oraz bogata roślinność przybrzeżna tworzą specyficzny mikroklimat.

Rzeka Jegrznia jest prawostronnym dopływem Biebrzy o długości 110,6 km. Do Biebrzy uchodzi na 66,2 km jej biegu. Powierzchnia dorzecza wynosi 1011,1km². Rzeka odwadnia wschodnią część Pojezierza Mazurskiego. Przepływa przez liczne jeziora, na terenie województwa podlaskiego są to: Jeziro Rajgrodzkie i Dręstwo. W dolnym biegu jest uregulowana (Kanał Woźnawiejski). Główne dopływy to: Czarna, Pietraszka, Przepiórka. Ze względu na dobrze wykształcony system hydrograficzny swojej zlewni stanowi jedno z ważniejszych źródeł zasilania Biebrzy w wodę. Do Jegrzni odprowadzane są ścieki z oczyszczalni w Olecku (woj. warmińsko-mazurskie) i Rajgrodzie (woj. podlaskie).

Odptyw wody z jeziora do rzeki Jegrzni regulowany jest jazem w Rajgrodzie. Jaz został wykonany jako konstrukcja monolityczna dokowa wieloprzęsłowa o przyczółkach betonowych typu ciężkiego z betonu. Do eksploatacji oddany został w 1953 r. Przyczółki jazu mają kształt litery C o skrzydłach

prostokątne do podłużnej osi jazu o długości jednakowej wynoszącej 7,8 m. Przyczółki budowli mają grubość 0,50 m w górnej części i 1,75 m w dolnej oraz długość 10,0 m. Jaz posiada sześć przęsł po 3,75 m rozpiętości w świetle pomiędzy filarami grubości 0,70 m. Długość filarów 10,0 m, wysokość 2,65 m. Grubość płyty dennej 0,85 – 0,50 m. Płyta denna jazu opiera się na palach drewnianych średnicy 25,0 cm, 1 – 4,0 m. Od wody górnej filtracja pod jazem ogranicza ścianka szczelna o długości ok. 3,50 m połączona z płytą jazu. Od wody dolnej na końcu płyty znajduje się także ścianka szczelna o średniej długości ok. 4,0 m. Filary jazu stanowią wraz z przyczółkami podpory mostu, na których od strony wody dolnej opiera się żelbetowa płyta jezdna, a od strony wody górnej kładka dla pieszych szer. 1,55 m. Na kładce i moście zainstalowane są typowe balustrady ochronne (konstrukcja typ miejski) wykonane z płaskowników. Na przyczółku prawym od wody górnej zamocowany jest wodowskaz pokazujący stan wody w jeziorze, oraz klamra wskazująca maksymalny poziom piętrzenia (max.P.P. - 118,55 n.p.m.).

Jaz był wielokrotnie remontowany i kilkakrotnie modernizowany. Zamknięciami jazu są dwudzielne zasuwki stalowe płaskie z wyciągami mechanicznymi o napędzie ręcznym.

Woda z jeziora odprowadzana jest także **Kanałem Kuwaskim** poprzez dwusektorowy jaz zlokalizowany w miejscowości Czarna Wieś, który służy do regulacji stosunków wodnych dla potrzeb rolnictwa. Kanał Kuwaski bierze początek z zatoki południowej Jeziora Rajgrodzkiego przy m. Czarna Wieś i uchodzi do Kanału Rudzkiego (rzeka Ełk). Długość kanału to 14,8 km. Jaz został wykonany jako konstrukcja monolityczna, dokowa ze skrzydełkami związanymi także monolitycznie z konstrukcją doku posadowionymi również na palach. Płyta denna o zmiennej grubości od 0,35 do 0,5 m długości 3,55 m. Flar jazu ma grubość 0,5 m z betonu dozbrajanego i odpowiednio powiązany z płytą denną przy pomocy stalowych kotew. Przyczółki wraz z filarem stanowią podpory żelbetowej kładki służbowej. Od strony wody górnej i dolnej kładki i przyczółki zabezpiecza barierka stalowa.

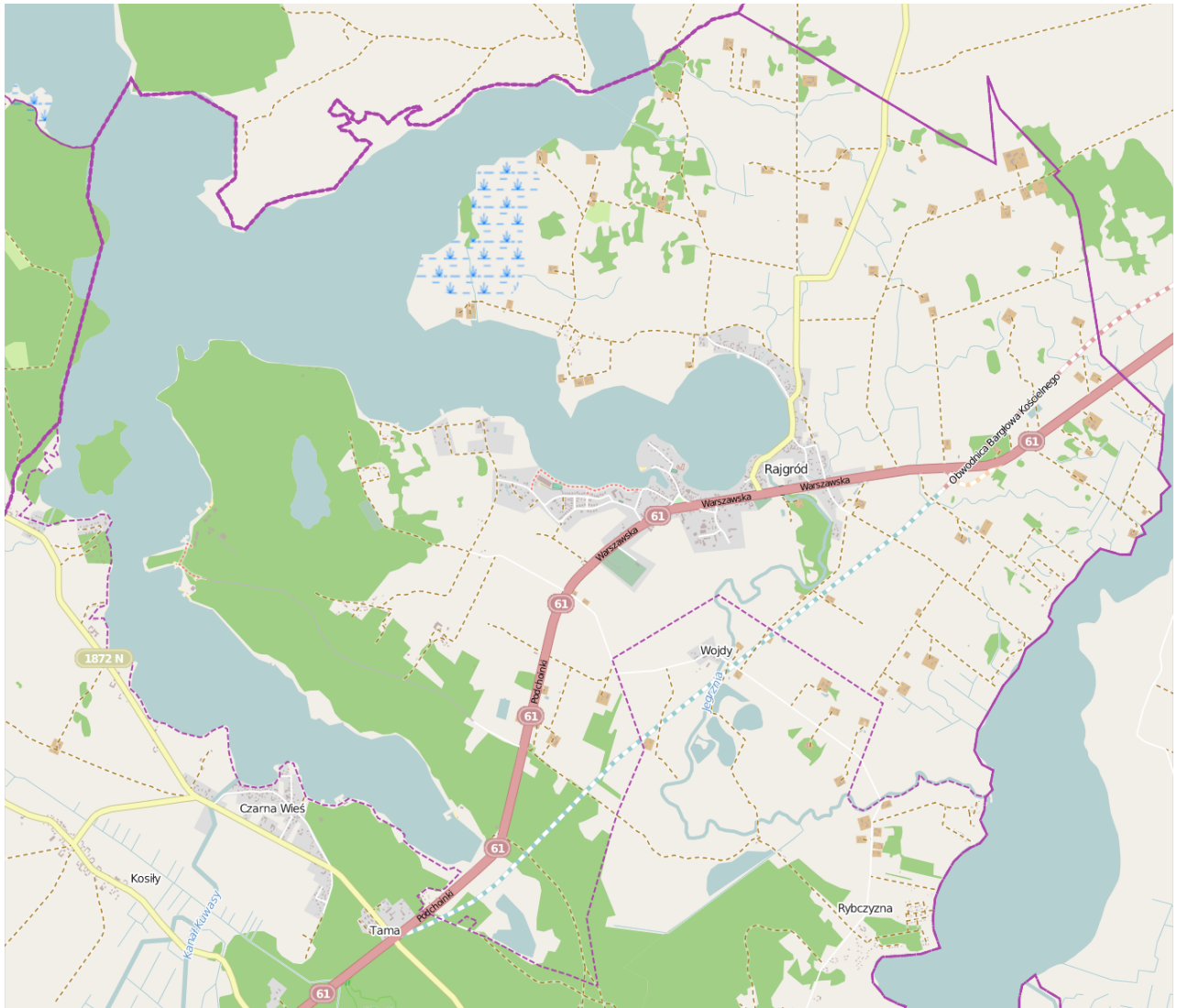
W ramach monitoringu diagnostycznego i operacyjnego przeprowadzonego w okresie wiosennym (IV 2015), na początku lata (VI 2015), w czasie szczytu stagnacji letniej (VIII 2015) oraz w okresie jesiennym (X 2015). Na miejscu przeprowadzono pomiary głębokości, temperatury wody i powietrza oraz widzialności krążka Secchiego w wyznaczonych na jeziorach punktach pomiarowo-kontrolnych. Przeprowadzono pomiary temperatury i zawartości tlenu rozpuszczonego (profil termiczno-tlenowy). Oznaczenia fizykochemiczne, chemiczne i hydrobiologiczne wód wykonano w Laboratorium WIOŚ Białystok w oparciu o obowiązujące metodyki i normy.

Ocenę jakości wód jeziora sporządzono w oparciu o rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 22 października 2014 r. w sprawie sposobu klasyfikacji stanu jednolitych części wód powierzchniowych oraz środowiskowych norm jakości dla substancji priorytetowych (Dz. U. z 2014 r., poz. 1482). Podstawą oceny były wskaźniki biologiczne: wskaźnik (multimetriki) fitoplanktonowy PMPL jako wskaźnik intensywności rozwoju fitoplanktonu, wskaźnik okrzemkowy dla jezior IOJ charakteryzujący fitobentos oraz wskaźnik ESMI (makrofitowy indeks stanu ekologicznego) charakteryzujący stan roślinności naczyniowej w jeziorze. Uwzględniono również ocenę wskaźnika ichtiofauny (LFI+/LFI-CEN), charakteryzującego stan populacji ryb, których badaniem zajmuje się Instytut Rybactwa Śródlądowego.

W zależności od typu i rodzaju jeziora wartość wskaźników biologicznych przypisana jest jednej z 5 klas: I klasa – stan bardzo dobry, II klasa – stan dobry, III klasa – stan umiarkowany, IV klasa – stan słaby V klasa – stan zły.

Jezioro Rajgrodzkie otrzymało III klasę (stan ekologiczny umiarkowany).

Na Jeziorze Rajgrodzkim w granicach administracyjnych powiatu grajewskiego, w okresie od 1 czerwca do 30 września każdego roku obowiązuje zakaz używania jednostek pływających z silnikiem spalinowym o mocy większej niż 5 KM. Na podstawie podjętej uchwały nr XLIV/260/10 Rady Powiatu Grajewskiego z dnia 7 maja 2010 r. w sprawie zakazu używania niektórych jednostek pływających na obszarze Jeziora Rajgrodzkiego.

Mapa źródło: www.pl.wikipedia.org/wiki/Jezioro_Rajgrodzkie.

2.2. Ochrona klimatu i jakości powietrza

Badania jakości powietrza wykonywane są na terenie województwa corocznie. Zgodnie z art. 89 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska (tekst jednolity Dz. U. 2018 poz. 799) Główny Inspektor Ochrony Środowiska (w tym Regionalne Wydziały Monitoringu Środowiska GIOŚ na poziomie województw) dokonuje oceny poziomów substancji w powietrzu w danej strefie za rok poprzedni, a następnie dokonuje klasyfikacji stref, dla każdej substancji odrębnie, według określonych kryteriów. Wyniki ocen dla danego województwa są niezwłocznie przekazywane zarządowi województwa.

Obowiązek wykonywania rocznej oceny jakości powietrza w strefach wynika z przepisów prawa UE, przeniesionych do prawa krajowego. Podstawowymi krajowymi aktami prawnymi, określającymi obowiązki, zasady i kryteria w zakresie prowadzenia oceny jakości powietrza w Polsce są:

- ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 13 kwietnia 2018 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy - Prawo ochrony środowiska Dz. U. 2018 r., poz. 799 z późniejszymi zmianami); 8
- rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 24 sierpnia 2012 r. w sprawie poziomów niektórych substancji w powietrzu (Dz. U. 2012 r., poz. 1031);
- rozporządzenie Ministra Środowiska RMŚ z dnia 8 czerwca 2018 r. w sprawie dokonywania oceny poziomów substancji w powietrzu (Dz. U. 2018 r., poz. 1119);
- rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 2 sierpnia 2012 r. w sprawie stref, w których dokonuje się oceny jakości powietrza (Dz. U. 2012 r., poz. 914).

Z wykonywaniem oceny powiązane są również inne przepisy prawa krajowego:

- rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 13 września 2012 r. w sprawie sposobu obliczania wskaźników średniego narażenia oraz sposobu oceny dotrzymania pułapu stężenia ekspozycji (dla pyłu PM_{2,5}) (Dz. U. z 2012 r. poz. 1029);
- rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 6 czerwca 2018 r. w sprawie zakresu i sposobu przekazywania informacji dotyczących zanieczyszczenia powietrza (Dz. U. z 2018 r. poz. 1120). - ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. o zmianie ustawy o Inspekcji Ochrony Środowiska oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2018 r. poz. 1479).

Oceny jakości powietrza wykonywane są w odniesieniu do obszaru strefy. Zgodnie z art. 87 ustawy - Prawo ochrony środowiska obecnie, dla wszystkich zanieczyszczeń uwzględnianych w ocenach jakości powietrza, strefę stanowią:

- aglomeracja o liczbie mieszkańców powyżej 250 tysięcy,
- miasto (nie będące aglomeracją) o liczbie mieszkańców powyżej 100 tysięcy,
- pozostały obszar województwa, nie wchodzący w skład aglomeracji i miast powyżej 100 tys. mieszkańców.

W Gminie Rajgród głównym źródłem emisji zanieczyszczeń do powietrza jest tzw. emisja antropogeniczna czyli wynikająca z działalności człowieka. Jak również emisja niska z gospodarki komunalnej (kotłownie, indywidualne paleniska domowe i jednostki gospodarcze).

Według Głównego Urzędu Statystycznego na terenie gminy nie występują zakłady szczególnie uciążliwe. Emisja zanieczyszczeń pyłowych i gazowych z terenu gminy nie jest wykazywana. Oznacza to, że emisja z podmiotów gospodarczych z terenu Gminy Rajgród nie osiąga progów wymaganych w statystyce publicznej.

2.3. Ochrona przed hałasem

Hałas przemysłowy nie powoduje większych problemów na terenie Gminy Rajgród. Problemem jest natomiast hałas komunikacyjny pochodzący z drogi krajowej nr 61. Zgodnie z „Oceną wyników badań hałasu komunikacyjnego wykonanych na terenie województwa podlaskiego w 2015 roku” w analizowanym roku Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Białymstoku przeprowadził pomiary hałasu komunikacyjnego. Przeprowadzone pomiary wykazały powszechne występowanie przekroczeń wartości dopuszczalnych hałasu zarówno w porze dziennej i nocnej.

W 2015 roku Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska w Białymstoku wykonał badania hałasu w celu określenia wartości wskaźników LAeqD oraz LAeqN, mających zastosowanie do ustalania i kontroli warunków korzystania ze środowiska w odniesieniu do jednej doby. Przeprowadzone pomiary pokazały przekroczenia poziomów dopuszczalnych hałasu (w porze dziennej i nocnej). W odniesieniu do norm przypisanych dla jednej doby, odnotowano przekroczenia dla pory dziennej: w Rajgródzie o 8,7 dB oraz w porze nocnej w badaniach uzyskano przekroczenia o 10,3 dB.

III. Walory przyrodnicze – formy ochrony przyrody

Zgodnie z art. 6 ust. 1 ustawy o ochronie przyrody (Dz. U. z 2012 r. poz. 55.) formami ochrony przyrody są:

- parki narodowe,
- rezerваты przyrody,
- parki krajobrazowe,
- obszary chronionego krajobrazu,
- obszary Natura 2000,
- pomniki przyrody,
- stanowiska dokumentacyjne,
- użytki ekologiczne,

- zespoły przyrodniczo-krajobrazowe,
- ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów.

Na terenie Gminy Rajgród znajdują się:

- Rezerwat Czapliniec Belda
- Biebrzański Park Narodowy
- Obszar Chronionego Krajobrazu Pojezierza Rajgrodzkiego,
- Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków Ostoja Biebrzańska (PLB200008)
- Projektowany Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Dolina Biebrzy (PLH)200008)
- 3 pomniki przyrody
- korytarz ekologiczny Dolina Biebrzy i Dolina Biebrzy – Puszcza Borecka

Rezerwat "Czapliniec Belda"

Został powołany Zarządzeniem Dyr. NLP z dnia 15.03.1933 r. i ponownie zatwierdzony w 1958 r. (Mon. Pol. nr 69, poz. 405 z 1958 r. z późniejszymi zmianami Mon. Pol. nr 57, poz. 291 z 1963 r.). Ww. zarządzenie utraciło moc wraz z wejściem ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody. Powołany ponownie zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Białymstoku z dnia 25 maja 2015 r. Rezerwat utworzono na powierzchni 11,58 ha początkowo dla ochrony kolonii lęgowej czapli siwej. Ptaki te przeniosły się z czasem na stanowiska bliższe jezior i podczas tworzenia I Planu Urządzenia Rezerwatu w roku 1975 gatunku tego już nie stwierdzono. Nie mniej uznano, iż ponad 200-letni drzewostan o pierwotnym charakterze wart jest kontynuowania ochrony rezerwatowej, chociażby za względu na zamieszkujące go ksylofagi i dziuplaki oraz dla obserwowania procesów sukcesyjnych.

Biebrzański Park Narodowy

Biebrzański Park Narodowy został utworzony na podstawie Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 9 września 1993 roku, jako 18-ty z kolei polski park narodowy. Obecnie, spośród 23 polskich parków narodowych BbPN jest największym parkiem narodowym i jednym z większych w Europie. Położony jest w województwie podlaskim, na terenie pięciu powiatów i czternastu gmin. Granica Parku, od momentu powstania, nie uległa zmianie. Park powstał w celu ochrony rozległych torfowisk Kotliny Biebrzańskiej oraz niewielkiego fragmentu Wzgórz Sokólskich. Jego powierzchnia wynosi 59 223 ha, a otuliny Parku 66 824 ha. Powierzchnia ochrony ścisłej wynosi 7 494 ha, ochrony czynnej 26 145 ha, krajobrazowej 25 584 ha. Obok ekosystemów leśnych, najważniejszymi dla Parku, pozostają ekosystemy nieleśne – wodne i bagiennie. Flora jest tu równie bogata i porównywalna z podobnymi obszarami terenów sąsiednich. Na obszarze BbPN stwierdzono 934 gatunki roślin naczyniowych. BbPN jest ostoją dla 53 gatunków roślin naczyniowych objętych ścisłą ochroną gatunkową w Polsce oraz 48 gatunków roślin objętych ochroną częściową. W BbPN występuje 80 gatunków roślin zagrożonych i ginących w skali kraju, spośród nich 34 gatunki zamieszczone są w „Polskiej czerwonej księdze roślin”. Do najrzadszych gatunków należą: zanokcica zielona, skrzyp pstry, widłak wroniec, rosiczka długolistna, wąkrotka zwyczajna, tłustosz zwyczajny, płesznik zwyczajny, zaraza niebieska, niebielistka trwała, szachownica kostkowata, kosaciec bezlistny oraz 20 gatunków storczykowatych z najokazalszym krajowym gatunkiem obuwikiem pospolitym (najlicniejsza populacja!)

Rozległość obszaru, jego pierwotność i odmienność sprawiają, że w dolinie Biebrzy zachowała się specyficzna fauna w dużym stopniu związana z naturalnymi ekosystemami bagiennymi i wodnymi. Wśród drobnych ssaków uwagę zwraca pospolitość i wysokie zagęszczenie nornika północnego, świadcząca o specyfice środowisk bagiennych. Z pozostałych ssaków na uwagę zasługują: wilk, wydra, łoś i bóbr. Znajduje się tu największa w kraju ostoja łośia. W dolinie Biebrzy obserwowano 292 gatunki ptaków, w tym 195 lęgowych. BbPN jest najważniejszą w Europie Środkowej i Zachodniej ostoją: dubelta, kropiatki, orlika grubodziobego, rybitwy białoskrzydłej i derkacza. Jest też ważnym "przystankiem" dla migrujących siewkowców, kaczek, gęsi i żurawi. Ichtyofauna dorzecza Biebrzy liczy 36 gatunków ryb oraz wielką rzadkość: minoga ukraińskiego - gatunku charakterystycznego dla wschodniej części Morza Czarnego. Stwierdzono tu obecność 7 gatunków gadów oraz 12 gatunków płazów. W grupie bezkręgowców rozpoznano ponad 700 gat. motyli, w tym 100 gatunków motyli dziennych. Wykazano obecność 448 gatunków pająków, wśród nich znaczący udział (71) mają gatunki rzadkie znane z nie więcej niż 3-5 stanowisk w kraju, a 10 gatunków

pajaków znanych jest tylko stąd. W Parku funkcjonuje Ośrodek Hodowli Zachowawczej Konika Polskiego i Rehabilitacji Zwierząt.

W skali całego Parku najważniejsze są dwa czynniki stanowiące zagrożenie bytu wielu ekosystemów i ich walorów przyrodniczych: odwodnienie terenu i zaniechanie ekstensywnego użytkowania łąk bagiennych oraz wypasu bydła przez lokalną ludność. W celu zahamowania sukcesji oraz utrzymania cennych, przejściowych jej stadiów, stosuje się w ograniczonym zakresie ochronę czynną.

Obszar Chronionego Krajobrazu "Pojezierze Rajgrodzkie"

Obszar Chronionego Krajobrazu został powołany Uchwałą nr XII/91/15 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 22 czerwca 2015 r. o łącznej pow. 14 928,07 ha. Powstał z połączenia Obszaru Chronionego Krajobrazu "Jeziora Rajgrodzkie" oraz Obszaru Chronionego Krajobrazu Pojezierza Rajgrodzkiego.

Czynna ochrona ekosystemów Obszaru, realizowana w ramach racjonalnej gospodarki rolnej i leśnej, polega na zachowaniu różnorodności biologicznej siedlisk przyrodniczych występujących na terenie Pojezierza Rajgrodzkiego. Zauważyć należy, że grunty LP są jedynym fragmentem Obszaru, na którym degradacja środowiska i zubażanie krajobrazu nie następuje.

Na Obszarze wprowadza się m.in. następujące zakazy:

- 1) zabijania dziko występujących zwierząt, niszczenia ich nor, legowisk, innych schronień i miejsc rozrodu oraz tarlisk, złożonej ikry, z wyjątkiem amatorskiego połowu ryb oraz wykonywania czynności związanych z racjonalną gospodarką rolną, leśną, rybacką i łowiecką;
- 2) likwidowania i niszczenia zadrzewień śródpolnych, przydrożnych i nadwodnych, jeżeli nie wynikają one z potrzeby ochrony przeciwpowodziowej i zapewnienia bezpieczeństwa ruchu drogowego lub wodnego lub budowy, odbudowy, utrzymania, remontów lub naprawy urządzeń wodnych;
- 3) wydobywania do celów gospodarczych skał, w tym torfu, oraz skamieniałości, w tym kopalnych szczątków roślin i zwierząt, a także minerałów i bursztynu
- 4) wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu, z wyjątkiem prac związanych z zabezpieczeniem przeciwsztorowym, przeciwpowodziowym lub przeciwsuwiskowym lub utrzymaniem, budową, odbudową, naprawą lub remontem urządzeń wodnych;
- 5) dokonywania zmian stosunków wodnych, jeżeli służą innym celom niż ochrona przyrody lub zrównoważone wykorzystanie użytków rolnych i leśnych oraz racjonalna gospodarka wodna lub rybacka;
- 6) likwidowania naturalnych zbiorników wodnych, starorzeczy i obszarów wodno-błotnych;
- 7) lokalizowania obiektów budowlanych w pasie szerokości 100 m od linii brzegów rzek, jezior i innych zbiorników wodnych, z wyjątkiem urządzeń wodnych oraz obiektów służących prowadzeniu racjonalnej gospodarki rolnej, leśnej lub rybackiej.

Zakazy, o których mowa powyżej w pkt 3 i pkt 4 nie dotyczą części obszaru, na których położone są złoża skał:

- 1) udokumentowane do dnia 31 grudnia 2004 r., których dokumentacje zostały zatwierdzone przez właściwy organ administracji geologicznej;
- 2) udokumentowane na podstawie koncesji na poszukiwanie i rozpoznawanie, udzielonych do dnia 31 grudnia 2004 r.;
- 3) udokumentowane na podstawie informacji geologicznych zawartych w dokumentacjach sporządzonych i zatwierdzonych przez właściwy organ administracji geologicznej do dnia 31 grudnia 2004 r.;
- 4) wykorzystywanych do celów leczniczych w rozumieniu ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz o gminach uzdrowiskowych (Dz. U. z 2012 r. poz. 651 z późn. zm.).

Zakaz, o którym mowa w pkt 7 nie dotyczy:

- 1) obszarów zwartej zabudowy miejscowości w granicach określonych w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, gdzie dopuszcza się uzupełnianie zabudowy mieszkaniowej, usługowej i lotniskowej pod warunkiem

wyznaczenia nieprzekraczalnej linii zabudowy od brzegu wód, określonej poprzez połączenie istniejących budynków na przylegających działkach w rozumieniu ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2012 r. poz. 647 z późn. zm.);

- 2) siedlisk rolniczych – w zakresie uzupełniania istniejącej zabudowy o obiekty do prowadzenia gospodarstwa rolnego, pod warunkiem nie przekraczania dotychczasowej linii zabudowy od brzegów wód;
- 3) terenów ogólnodostępnych kąpielisk, plaż i przystani wodnych;
- 4) istniejących obiektów lotniskowych, mieszkalnych, usługowych oraz o funkcji mieszanej nie kolidującej z podstawo wym i uzupełniającym przeznaczeniem terenu, zrealizowanych na podstawie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, które utraciły moc przed dniem 1 stycznia 2004 r., gdzie dopuszcza się ich odbudowę, rozbudowę lub nadbudowę w rozumieniu ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. 2013 r. poz. 1409 ze zm.) w celu poprawy standardów ochrony środowiska oraz walorów estetyczno - krajobrazowych, pod warunkiem nie przybliżania zabudowy do brzegów wód, a także zwiększania istniejącej powierzchni zabudowy:
 - a) o nie więcej niż 10 m² w przypadku budynków o powierzchni mniejszej lub równej 100 m²,
 - b) o nie więcej niż 10% w przypadku budynków o powierzchni powyżej 100 m²;
- 5) zbiorników wodnych pochodzenia antropogenicznego o powierzchni nie większej niż 0,5 ha i o głębokości nie większej niż 3 m;
- 6) terenów w granicach administracyjnych miasta Rajgród;
- 7) terenu pod budownictwo mieszkaniowe na działce o numerze ewidencyjnym 340/2 w obrębie wsi Woźnawieś, gm. Rajgród.

Obszary Natura 2000

Sieć Natura 2000 to skrócona nazwa **Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000**, która jest wprowadzana we wszystkich krajach Unii Europejskiej. Tworzą ją poszczególne obszary Natura 2000, wyznaczone zgodnie z jednolitymi, naukowymi kryteriami zapisanymi w dyrektywie Rady Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej z 1992 r. o ochronie siedlisk naturalnych oraz dzikiej fauny i flory w Europie (dyrektywie „siedliskowej”).

Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego, powierzchnia obszarów Natura 2000 w roku 2017 wynosiła odpowiednio:

- obszary specjalnej ochrony ptaków (OSO) – 4.911.398,9 ha, co stanowi 15,7% powierzchni całego kraju;
- specjalne obszary ochrony siedlisk (SOO) – 3.491.346,4 ha, co stanowi 11,2% powierzchni całego kraju.

Na terenie Gminy Rajgród zlokalizowano 2 obszary należące do Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000 są to:

1. obszary specjalnej ochrony ptaków:
 - Ostoja Biebrzańska (PLB 200006).
2. projektowany specjalny obszar ochrony siedlisk:
 - Dolina Biebrzy (PLH 200008).

Pomniki przyrody

Pomnik przyrody jest to prawnie chroniony obszar lub obiekt przyrody żywej lub nieożywionej, ustanowiony w celu zachowania zjawisk przyrodniczych oraz elementów przyrody cechujących się szczególną wartością naukową, kulturową, krajobrazową i historyczno-pamiętkową.

Pomniki przyrody na terenie Gminy Rajgród:

1. Dąb szypułkowy gm. Rajgród wys. 31m, wiek ok 205 lat
2. Dąb szypułkowy gm. Rajgród wys. 31m, wiek ok 205 lat
3. Dąb szypułkowy gm. Rajgród wys. 26 m, wiek ok 205 lat.

Użytek ekologiczny

Na terenie Gminy Rajgród znajduje się jeden użytek ekologiczny o nazwie: „ŚLEPE JEZIORO OKONIÓWEK”. Został ustanowiony Rozporządzeniem Nr 55/05 Wojewody Podlaskiego z dn. 24.05.2005 roku. Jego łączna powierzchnia wynosi 62,03 ha. Szczególnym celem ochrony jest zachowanie ze względów przyrodniczych, naukowych, dydaktycznych i krajobrazowych ekosystemu torfowiska przejściowego ze stanowiskami regionalnie rzadkich i ustępujących gatunków roślin i ptaków.

Korytarz ekologiczny

Przez teren Gminy Rajgród przebiegają 2 korytarze ekologiczne – Dolina Biebrzy i Dolina Biebrzy – Puszcza Borecka, stanowiące część północnego korytarza ekologicznego. Najważniejszym zagrożeniem dla funkcjonowania korytarzy ekologicznych jest przerywanie ich ciągłości przez infrastrukturę linową (drogi i linie kolejowe) oraz wylesianie powierzchni i rozwój obszarów zabudowanych.

IV. Gospodarka odpadami

Zgodnie z ustawą o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz. U. z 2019 poz. 2010) od 1 lipca 2013 roku każda gmina zobowiązana jest zapewnić czystość i porządek na swoim terenie poprzez budowę, utrzymanie i eksploatację własnych lub wspólnie z innymi gminami regionalnych instalacji do przetwarzania odpadów komunalnych tzw. RIPOK-ów, a także poprzez objęcie wszystkich właścicieli nieruchomości systemem gospodarowania odpadami komunalnymi.

W województwie podlaskim funkcjonują cztery regiony gospodarki odpadami (RGO): Centralny, Południowy, Północny i Zachodni. W ramach tych regionów wydzielono obszary objęte projektami finansowanymi w ramach POIiŚ. Gminy objęte projektami, ze względu na konieczność zachowania trwałości projektu oraz dla potwierdzenia uzyskania efektu ekologicznego (zgodnie z umowami lub porozumieniami wynikającymi z dofinansowania z POIiŚ) zobowiązane są kierować odpady do wskazanych instalacji regionalnych (przez wyznaczony okres trwałości projektu).

W regionach gospodarki odpadami wyznaczono następujące obszary wydzielone:

1. RGO Centralny: Obszar Białystok z instalacją termicznego przekształcania odpadów w ZUOK Białystok oraz pozostałymi instalacjami w ZUOK Hryniewicze.

2. RGO Północny: Obszar Koszarówka.

3. RGO Zachodni:

a) Obszar Czartoria,

b) Obszar Czerwony Bór.

Do RGO Zachodni, Obszar Czerwony Bór kierowane są również odpady z pięciu gmin województwa mazowieckiego: - Andrzejewo, - Boguty Pianki, - Nur, - Szulborze Wielkie, - Zaręby Kościelne.

Zgodnie z założeniami Planu gospodarki odpadami województwa podlaskiego zmieszane odpady komunalne z terenu Gminy Rajgród od lipca 2013 r. mogły być kierowane do Zakładu Zagospodarowania Odpadów w Koszarówce, ul. Białostocka 22, 19-200 Grajewo lub do Zakładu Recyklingu Dolistowie, Dolistowo Stare I 144, 19- 124 Jaświły, Stacje przeładunkowe odpadów w Augustowie, Dąbrowie Białostockiej, Świerzbienie gm. Mońki.

Tabela 2 Ilość i rodzaj odpadów odebranych z terenu Gminy Rajgród w latach 2017-2018

Kod odpadu	Rodzaj odpadu	2017 rok	2018 rok
		Masa [Mg]	Masa [Mg]
20 03 01	Niesegregowane (zmieszane) odpady komunalne	1007,590	1148,980
20 01 01	Papier i tektura	9,56	17,330
20 01 39	Tworzywa sztuczne	128,387	18,010
20 01 02	szkło	166,387	43,000
15 01 02	Opakowania z tworzyw	138,030	107,100

	sztucznych, metale		
20 01 99	Inne niewymienione frakcje zbierane w sposób selektywny (popiół)	8,730	0,640
20 03 07	Odpady wielkogabarytowe	14,380	22,240
20 01 08	Odpady ulegające biodegradacji	5,390	43,880

Od 1 stycznia 2014 r. w Gminie Rajgród funkcjonuje **Punkt Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych (PSZOK)**, którym zarządza Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Rajgrodzie. Obiekt znajduje się na uboczu, w dogodnym i dostępnym miejscu - obok Oczyszczalni Ścieków w Rajgrodzie ul. Warszawska 2 A.

Zgodnie z regulaminem PSZOK przyjmowane są następujące frakcje odpadów komunalnych powstających na terenie Gminy Rajgród: papier i tektura, metale, butelki „PET” i tworzywa sztuczne, opakowania wielomateriałowe, szkło białe i kolorowe, odpady zielone i inne ulegające biodegradacji np. liście, skoszona trawa, odpady kuchenne, przeterminowane leki, chemikalia – oleje, filtry, smary, farby, lakiery, kleje, rozpuszczalniki, środki ochrony roślin i opakowania po nich zużyte, baterie i akumulatory, zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny, meble i inne odpady wielkogabarytowe, gruz i odpady budowlane, świetlówki, opakowania po nawozach i aerozolah, zużyte opony.

Tabela 3 Ilość i rodzaj odpadów zebranych w Punkcie Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych w latach 2017-2018

Kod odpadu	Rodzaj odpadu	2017 rok	2018 rok
		Masa [Mg]	Masa [Mg]
20 03 01	Niesegregowane (zmieszane) odpady komunalne	-	-
20 01 01	Papier i tektura	1,46	1,960
20 01 39	Tworzywa sztuczne	2,15	3,16
20 01 02	szkło	2,58	4,160
20 01 99	Inne niewymienione frakcje zbierane w sposób selektywny (popiół)	0,440	-
20 03 07	Odpady wielkogabarytowe	13,630	9,060
16 01 03	Zużyte opony	0,600	0,100

V. Stan i ocena wykonania zadań wynikających z gminnego programu ochrony środowiska

W Programie Ochrony Środowiska na lata 2015-2018 z perspektywą na lata 2019-2022 dla Gminy Rajgród wyznaczono 10 długoterminowych celów:

1. Kontynuacja działań związanych z poprawą jakości powietrza

Cele krótkoterminowe:

- ograniczenie emisji ze źródeł powierzchniowych, liniowych i punktowych

2. Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu wód powierzchniowych oraz ochrona jakości wód podziemnych i racjonalizacja ich wykorzystania

Cele krótkoterminowe:

- zapewnienie dobrej jakości wody pitnej mieszkańcom
- racjonalne gospodarowanie zasobami wodnymi Gminy Rajgród

- poprawa jakości wód powierzchniowych i podziemnych poprzez zapobieganie eutrofizacji

3. Zachowanie, odtworzenie i zrównoważone użytkowanie różnorodności biologicznej na różnych poziomach organizacji

Cele krótkoterminowe:

- pogłębienie i udostępnienie wiedzy o zasobach przyrodniczych Gminy Rajgród
- stworzenie prawno – organizacyjnych warunków i narzędzi dla ochrony przyrody
- ochrona struktury i zapewnienie stabilności siedlisk i ekosystemów
- ochrona różnorodności biologicznej i krajobrazowej na obszarach wiejskich Gminy Rajgród
- zapobieganie konfliktom ekologicznym na obszarach chronionych

4. Zmniejszenie zagrożenia hałasem poprzez obniżenie jego natężenia do poziomu obowiązujących standardów

Cele krótkoterminowe:

- eliminacja narażenia mieszkańców na hałas

5. Ochrona przed polami elektromagnetycznymi

Cele krótkoterminowe:

- utrzymanie poziomów promieniowania elektromagnetycznego poniżej dopuszczalnej wartości

6. Ograniczenie zużycia energii oraz zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii

Cele krótkoterminowe:

- zwiększenie wykorzystania OZE

7. Zapobieganie powstawaniu poważnych awarii przemysłowych

Cele krótkoterminowe:

- monitoring obszarów zagrożonych wystąpieniem poważnych awarii przemysłowych

8. Zrównoważona gospodarka zasobami naturalnymi

Cele krótkoterminowe:

- ograniczenie presji wywieranej na środowisko podczas prowadzenia prac geologicznych i eksploatacji kopalni

9. Ochrona powierzchni ziemi

Cele krótkoterminowe:

- zagospodarowanie powierzchni ziemi zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju
- identyfikacja obszarów zanieczyszczonych i zdegradowanych, ich rekultywacja i zagospodarowanie

10. Wzrost świadomości ekologicznej

Cele krótkoterminowe:

- wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców w zakresie ochrony powietrza i racjonalnej gospodarki odpadami
- oszczędność wody oraz jej ochrona jako wynik większej świadomości ekologicznej mieszkańców
- pogłębienie świadomości ekologicznej w obrębie pozostałych elementów środowiska

Ochrona środowiska należy do podstawowych zadań gminy służących zaspokojeniu zbiorowych potrzeb wspólnoty, wymienionych w ustawie o samorządzie gminnym.

Gmina Rajgród korzystając ze środków własnych, funduszy ochrony środowiska, dotacji UE, a także innych źródeł w szybkim tempie realizuje wyznaczone prawem zadania.

Tabela 4 Zadania własne zrealizowane na terenie Gminy Rajgród w roku 2017 i 2018

L p.	Nazwa zadania	Termin realizacji	Szacowane koszty przedsięwzięcia (zł)	Źródło finansowania
1.	Przebudowa remizy strażackiej – świetlicy wiejskiej w Woźnejwsi	18.09.2017	726 481,12	Gmina Rajgród
2.	Przebudowa drogi gminnej publicznej nr 102886 B w Kosiłach	12.10.2017	1 919 528,66	
3.	Modernizacja i rozbudowa oczyszczalni ścieków w Rajgrodzie	30.11.2017	6 044 369,31	Gmina Rajgród, RPO WP
4.	Rozbudowa wodociągu rozdzielczego na terenie gminy Rajgród, Woźnawieś, Stoczek, Ciszewo, Kozłówka	30.12.2017	113 495,65	Gmina Rajgród
5.	Przebudowa wodociągu rozdzielczego w Rajgrodzie – ul. Zabielskiego	28.09.2017	184 864,00	Gmina Rajgród, RPO WP
6.	Przebudowa wodociągu rozdzielczego w Rajgrodzie – ul. Szkolna	28.09.2017	116 839,03	Gmina Rajgród, RPO WP
7.	Budowa wodociągu rozdzielczego w Rajgrodzie – Podschoinki i Zabród	28.09.2017	76 252,40	Gmina Rajgród, RPO WP
8.	Budowa wodociągu	28.09.2017	449 747,80	Gmina Rajgród,

	rozdzielczego w Rajgrodzie – ul. Opartowo			RPO WP
9.	Przejęcie i modernizacja oczyszczalni ścieków w Biebrzy	18.01.2017 r.	676 500,00	Gmina Rajgród, ANR
10.	Przebudowa budynku remizy OSP w Beldzie	21.12.2018	726 481,12	Gmina Rajgród
11.	Rozbiórka istniejącego budynku i budowa nowego budynku świetlicy wiejskiej w Pieńczykowie (w tym budowa pompy ciepła)	15.06.2018	423 797,45	Gmina Rajgród
12.	Przebudowa dróg gminnych publicznych i wewnętrznych w Rajgrodzie	28.09.2018	7 416 497,68	Gmina Rajgród, PRGiPID, PROW
13	Przebudowa drogi gminnej we wsi Karczewo	10.09.2018	638 577,38	Gmina Rajgród, Rządowy Program na rzecz Rozwoju oraz Konkurencyjności Regionów poprzez Wsparcie Lokalnej Infrastruktury Drogowej
	Renowacja studni głębinowych oraz budowa zbiornika wody uzdatnionej w ujęciu wody Podchoinki	17.10.2018	684 450,58	Gmina Rajgród, PROW
	Wyposażenie SUW w Rajgrodzie o dodatkowy filtr	15.11.2018	334 380,00	Gmina Rajgród, PROW

Tabela 5 Wykaz planowanych zadań własnych Gminy Rajgród związanych z ochroną planowanych do realizacji w latach 2015 -2022 (zgodnie z zapisami Programu Ochrony Środowiska na lata 2015 – 2018 z perspektywą na lata 2019 – 2022 dla Gminy Rajgród)

L p.	Nazwa zadania	Termin realizacji	Jednostka odpowiedzialna	Źródło finansowania
1.	Odbiór odpadów komunalnych (zmieszanych)	2017-2018	Gmina Rajgród	Gmina Rajgród
2.	Selektywna zbiórka odpadów i ich recykling	2017-2018	Gmina Rajgród	Gmina Rajgród
3.	Usuwanie wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Rajgród	2018	Gmina Rajgród	Gmina Rajgród, Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Białymstoku
4.	Promocja ekologicznej turystyki – wspieranie rozwoju agroturystyki	-	-	-
5.	Wspieranie rozwoju rolnictwa ekologicznego	-	-	-
6.	Działalność związana z edukacją ekologiczną			
7.	zalesienia	-	-	-
8.	Stworzenie Programu zaopatrzenia w energię i ciepło	-	-	-
9.	Stworzenie Programu gospodarki niskoemisyjnej (aktualizacja Planu Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy	2018	Gmina Rajgród	Gmina Rajgród

VI. PODSUMOWANIE

Niniejszy Raport z wykonania Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Rajgród obejmuje lata 2017-2018. Raport przedstawia dotychczas podjęte działania w kontekście stanu środowiska na terenie gminy. Stan środowiska na terenie gminy nie uległ pogorszeniu. Gmina Rajgród sukcesywnie realizuje zadania, które służą poprawie środowiska naturalnego, efektywnego zarządzania środowiskiem oraz zapewnienia skutecznych mechanizmów chroniących środowisko przed degradacją.

Konieczne jest podejmowanie kolejnych działań związanych z poprawą stanu środowiska i realizacja kolejnych celów wskazanych w Programie Ochrony Środowiska na lata 2015-2018 z perspektywą na lata 2019-2022 dla Gminy Rajgród.

SPIS RYCIN

Ryc. 1 Położenie Gminy Rajgród na tle powiatu grajewskiego.....5

SPIS TABEL

Tab. 1 Wybrane dane statystyczne6

Tab.2 Ilość i rodzaj odpadów odebranych z terenu Gminy Rajgród w latach 2017-2018.....25

Tab.3 Ilość i rodzaj odpadów zebranych w Punkcie Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych w latach 2017-2018.....26

Tab. 4 Zadania własne zrealizowane na terenie Gminy Rajgród w roku 2017 i 2018.....29

Tab 5 Wykaz planowanych zadań własnych Gminy Rajgród związanych z ochroną planowanych do realizacji w latach 2015 -2022 (zgodnie z zapisami Programu Ochrony Środowiska na lata 2015 – 2018 z perspektywą na lata 2019 – 2022 dla Gminy Rajgród..... 32

SPIS LITERATURY

1. Aktualizacja Programu Ochrony Środowiska na lata 2015– 2018 z perspektywą na lata 2019 – 2022 dla Gminy Rajgród,
2. Program Ochrony Środowiska Powiatu Grajewskiego na lata 2016 – 2023,
3. Ocena wyników badań hałasu komunikacyjnego wykonanych na terenie województwa podlaskiego w 2015 roku,

ZASOBY INTERNETOWE

1. Strona Głównego Urzędu Statystycznego – www.stat.gov.pl
2. Strona Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska – www.gdos.gov.pl
3. Strona Natura 2000 – www.natura2000.gdos.gov.pl
4. Strona Centralnego Rejestru Form Ochrony Przyrody – www.crfop.gov.pl
5. Strona Biebrzańskiego Parku Narodowego – www.biebrza.org.pl
6. www.pl.wikipedia.org
7. Oficjalna strona Urzędu Miejskiego w Rajgrodzie - umrajgrad.pl